

Handläggare
Lisa Klasson

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum
2024-03-13

Ärendebeteckning
SBK-2024-1103

Samhällsbyggnadsnämnden

Beslut om undantag från kravet att tillgängliggöra särskilt värdefulla datamängder (2024-1103)

Förslag till beslut

Samhällsbyggnadsnämnden beslutar att godkänna förslag om undantag från kravet på avgiftsfritt tillgängliggörande av särskilt värdefulla datamängder om en tidsbegränsad period om högst två år från den dag då genomförandeförordningen träder i kraft, för i ärendet redovisade datamängder.

Samhällsbyggnadsnämnden föreslår att kommunfullmäktige beslutar:

att i enlighet med 4 kap. 6 § lagen (2022:818), medge undantag från kravet på avgiftsfritt tillgängliggörande av särskilt värdefulla datamängder om en tidsbegränsad period om högst två år från den dag då genomförandeförordningen träder i kraft för följande datamängder:

Kategori	Dataset
Geospatiala data	Adresser, byggnader, fastighetsområden, administrativa enheter, geografiska namn
Jordobservation och miljö	Ortofoto, hydrografi, skyddade områden, Höjd, landtäckte, flygbildsinformation

Beslutet är giltigt till den 9 februari 2025.

Beskrivning av ärendet

Enligt *Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn* samt *Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2023/138 av den 21 december 2022 om fastställande av en förteckning över särskilda värdefulla dataset och arrangemangen för offentliggörande och vidareutnyttjande av dessa* ska vissa i förteckning angivna

värdefulla dataset tillgängliggöras avgiftsfritt. Syftet är att säkerställa vidareutnyttjande av handlingar som finns hos offentlig sektor.

Det finns enligt *4 kap. 6 § lagen (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data* möjlighet för kommunen att, under en begränsad tidsperiod, besluta om undantag från kravet om att tillgängliggöra dessa dataset avgiftsfritt. Den begränsade perioden kan som längst sträcka sig till den 9 februari 2025. Det finns ett behov av att besluta om ett sådant undantag, dels i väntan på mer information och riktlinjer från regeringen och av regeringen utsedda statliga myndigheter, dels för att utreda och hantera effekterna av att göra dessa datamängder tillgängliga och avgiftsfria.

Skäl till beslut

Datamängder som omfattas av genomförandeakten (en akt till direktivet som innehåller detaljerade bestämmelser för att se till att lagstiftningen tillämpas på samma sätt i hela EU) är data inom sex olika kategorier: geospatiala data (bland annat adresser, byggnader, ortnamn och fastigheter), jordobservation och miljö (bland annat ortofoto), meteorologiska data, statistik, företag och företagsägande och rörlighet (transportnät). I Kalmar kommun har vi identifierat kommunala datamängder i följande kategorier; geospatiala data samt jordobservationer och miljö.

Vissa av dessa datamängder omfattas idag av kommunens taxor och samhällsbyggnadsnämnden får intäkter genom att sälja berörda dataset genom avtal med externa aktörer. Dessa avtal genererar en intäkt till nämnden och att tillhandahålla dessa data avgiftsfritt kommer innebära ett stort ekonomiskt bortfall. Uppskattningsvis kan intäkterna komma att minska med i storleksordningen ca 2,0 miljoner kronor. Samhällsbyggnadskontoret bedömer att det är nödvändigt att kommunen beslutar om ett tillfälligt undantag från kravet att tillgängliggöra dataset avgiftsfritt.

Implementeringstiden av genomförandeförordningen räknas från den 9 februari 2023 och 16 månader framåt, det vill säga till den 9 juni 2024. Enligt *4 kap. 6 § lagen om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data* kan en kommun besluta om undantag från kravet på avgiftsfritt tillgängliggörande. Undantaget kan gälla under en tidsbegränsad period om högst två år från den dag då genomförandeförordningen trädde i kraft, det vill säga till den 9 februari 2025. Regeringen har för berörda statliga myndigheter (bl.a. Bolagsverket, Lantmäteriet och Sjöfartsverket) fattat beslut om undantag från avgiftsfriheten t.o.m. 9 februari 2025. För kommuner och regioner fattar fullmäktige motsvarande beslut. Ett beslut är nödvändigt för kommuner och regioner som inte redan infört öppna data och är beroende av avgiftsintäkter.

Syftet med ett tidsbegränsat undantag från avgiftsfrihet är att skapa en längre omställningsperiod för att ersätta den befintliga finansieringsmodellen, det vill säga att utreda och hantera effekterna av att göra dataset tillgängliga och avgiftsfria. Syftet är också att invänta mer information och riktlinjer från regeringen och av regeringen utsedda statliga myndigheter.

Konsekvenserna av minskade intäkter är bl.a. försämrade möjligheter att upprätthålla aktualiteten och kvalitén i databasen, vilket i sin tur medför bristfälliga beslutsunderlag, mera arbete och ökade kostnader för varje enskild

produkt etc. Försämrade kvalitét och aktualitet innebär också minskad samhällsnytta och att syftet med öppna data inte uppnås.

Öppna datadirektivet kommer med stor sannolikhet att kräva mer personella resurser för att anpassa supporten efter behovet hos en ny typ av användare som vill ha ett annat produktutbud. Efterfrågan på geografiska data är stor redan idag, och med öppna data ökar användningen av viktig samhällsinformation på många håll, vilket har stor betydelse på många sätt. För att kunna digitalisera samhällsbyggnadsprocessen krävs aktuella data av god kvalitet.

Kommunfullmäktige föreslås därför att besluta om undantag från kravet på avgiftsfritt tillgängliggörande för följande datamängder:

Kategori	Dataset
Geospatiala data	Adresser, byggnader, fastighetsområden, administrativa enheter, geografiska namn
Jordobservation och miljö	Ortofoto, hydrografi, skyddade områden, Höjd, landtäckning, flygbildsinformation

Beslutet är giltigt till den 9 februari 2025.

Lisa Klasson
Stadsingenjör

Bilagor
Informationsbrev från SKR daterad 2023-01-31, uppdaterad 2023-05-03

Värdefulla datamängder, PSI- och öppna data direktivet

I det här nyhetsbrevet har vi, för att underlätta förståelsen, låtit texten från förra nyhetsbrevet stå kvar i *kursiv stil*. Länkarna i kursiv stil är dock uppdaterade.

Bakgrund

[*PSI- och öppna data direktivet*](#) trädde i kraft den 17 juli 2019 och den 1 augusti 2022 implementerades direktivet i Sverige genom [*lagen \(2022:818\) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data*](#).

EU-kommissionen (KOM) beslutade den 21 dec 2022, via en [*genomförandeakt med annex*](#), om vilka datamängder som klassas som "värdefulla". Dessa träffas av hårdare regler än andra datamängder kring tekniskt tillhandahållande. Den s.k. implementeringstiden räknas från den 9 februari 2023 och 16 månader framåt, dvs. till den 9 juni 2024. Medlemsstaterna behöver även ordna finansiering så att de värdefulla datamängderna kan tillhandahållas avgiftsfritt. Enligt direktivet kan man besluta om dispens från avgiftsfriheten i två år. Regeringskansliet (RK) kommer att ta fram en mall för statliga myndigheter för hemställan om regeringsbeslut om avgiftsfriheten. SKR kommer att få ta del av mallen för anpassning till kommunala förhållanden. Tanken är att kommunerna ska kunna välja att använda den för motsvarande beslut i kommunfullmäktige. Läs mer om detta under avgiftsfrihet nedan.

SKR ser positivt på utvecklingen mot öppna data, men ser att bl.a. finansieringsfrågorna måste lösas. SKR för dialog med RK och Lantmäteriet (Lm) vad avser finansieringen, det faktiska genomförandet och i vilken mån kommunerna är berörda av ett eventuellt tillhandahållande.

Lantmäteriet föreslås i vårens budgetproposition få ett extra anslag om 20 miljoner kronor för att anpassa de tekniska standarderna för de geografiska data som myndigheten tillhandahåller. Detta för att uppnå kraven som ställs i EU-kommissionens genomförandeakt om fastställande av en förteckning över särskilda värdefulla dataset och arrangemangen för offentliggörande och vidareutnyttjande av dessa.

Ett antal frågeställningar som väntar på sin lösning

Avgiftsfriheten

I skrivande stund är det oklart om de två årens undantag från avgiftsfrihet börjar räknas fr.o.m. kommissionens beslut eller fr.o.m. implementeringstidens utgång. RK har ställt frågan till KOM och återkommer när man fått svar.

Det är nu klarlagt att undantaget kommer att kunna tillämpas i två år fr.o.m. att genomförandeakten vann laga kraft, dvs t.o.m. 9 februari 2025.

Direktivet anger att tillhandahållandet av värdefulla datamängder inte får villkoras. SKR:s tolkning är att avgiftsundantaget måste kunna kombineras med villkoret att användaren inte tillåts sprida datamängderna fritt. Motsatt tolkning skulle innebära att undantaget blev verkningslöst. Vi fortsätter undersöka frågan tillsammans med Lantmäteriet.

Vi har inte hört mer i denna sak, men då Lantmäteriet ansökt och fått regeringsbeslut på att nyttja undantaget från avgiftsfrihet, menar SKR att frågan är utagerad tills motsatsen bevisas.

Angående kommunens beslut om undantag från avgiftsfriheten, se bifogad mall, vilken kan utgöra underlag för beslut i kommunfullmäktige. Beslutet ska även tillgängliggöras på kommunens webbplats, företrädesvis i nära anslutning till gällande taxa för geodata. Varje kommun behöver själv redigera innehållet i mallen utifrån sina behov. Mallen kan givetvis även användas för beslut i regionfullmäktige ifall så önskas.

Kommunala datamängder

Genomförandeakten anger att de datamängder som träffas av direktivet är i skala 1:5000. (Man får bortse från det förvirrande med att ange skalor för digitala datamängder.) Hos Lm finns ännu en hävdvunnen uppfattning att myndigheten endast innehar och tillhandahåller kartor i skala 1:10000 och att kommunerna med sina mer storskaliga data därför skulle träffas av direktivet. SKR:s uppfattning är att detta i allt väsentligt inte stämmer. Lm har via ABT-avtalen inlemmat kommunernas baskarteobjekt i sina datalager och kommunernas datamängder är därför i samma "skala" oavsett om man plockar dem från kommunerna eller från Lm.

Vidare finns under kategorin "Jordobservation och miljö" en skrivning som innebär att om material i skala 1:5000 inte finns och det samtidigt finns material i högre upplösning, träffas datamängderna med högre upplösning av direktivet. (Vi bortser även här från det förvirrande med att ange skalor för digitala datamängder.) Lm utreder om kommunala ortofoton med högre upplösning än deras egna träffas av direktivet. SKR:s tolkning är att så inte är fallet eftersom Lantmäteriets ortofoton med sämst upplösning väl motsvarar skala 1:5000.

Ingen gemensam tolkning har kunnat göras av ovanstående frågor, då Lantmäteriet inte fått något samordnande uppdrag och därför meddelat att varje myndighet får göra sin egen tolkning. SKR har dock inte ändrat uppfattning i frågorna.

En annan sak som lyfts är huruvida kommunerna skulle behöva tillgängliggöra sina data parallellt med att Lantmäteriet gör det (dvs samma data). Det är en juridiskt komplicerad fråga, men SKR uppfattar att vi har stöd från RK att en sådan tillämpning vore kostnadsdrivande, onödig och därmed falla på sin orimlighet. I det fall en sådan kommunal skyldighet skulle påtalas från EU-kommissionen, får frågan hanteras då.

Då detta nyhetsbrev främst riktar sig till personer med ansvar inom geodata och lantmäteri, finns här ingen redovisning eller kommentarer kring andra kommunala eller regionala datamängder som skulle kunna träffas av genomförandeakten. Den information som f.n. finns att tillgå i det avseendet återfinns under länken [genomförandeakt med annex](#), där samtliga kategorier och dataset som klassas som HVD redovisas. Ansvarig i denna del är Johanna Fröjdenlund Runarson, se kontaktuppgifter nedan.

Finansiering

Lm har äskat medel för ett förmodat intäktsbortfall inkluderande de summor som idag betalas ut enligt ABT-avtalet. Förhoppningsvis kommer kommunerna att få del av Lm:s statsbidrag efter att avgiftsfrihet införs. Om så inte blir fallet kommer SKR att driva finansieringsprincipen gentemot regeringen som kompensation för kommunernas intäktsbortfall från Lm och i alla händelser för det intäktsbortfall från externa aktörer som drabbar kommunerna.

Den [ekonomiska beräkning](#) som gjordes av SKR 2020 förutsatte att endast sådan data som redan lämnas till staten skulle ingå. Därför ingår i den inga ökade kostnader för ett kommunalt tillhandahållande, utan endast inkomstbortfall. Om det behövs, kommer SKR att göra en ny konsekvensbeskrivning för kommunerna som presenteras för regeringen.

Inget nytt har framkommit i finansieringsfrågan annat än att, som beskrivs ovan, Lantmäteriet erhållit 20 miljoner kronor för att förbereda tillgängliggörandet av den HVD som finns hos myndigheten.

Kontaktpersoner: Marianne Leckström, geodata, marianne.leckstrom@skr.se; Åsa Wedmalm, civilrätt, asa.wedmalm@skr.se samt Johanna Fröjdenlund Runarson, generellt öppna data och övergripande om datamängderna i samtliga kategorier som specificeras i genomförandeakten, johanna.frojdenlund.runarson@skr.se

SIS-standarderna inom geodata inte fritt tillgängliga fr.o.m. 2024

Lantmäteriet har meddelat att de kommer att avsluta friköpsaffären av standarder med SIS. Detta innebär att standarderna inte längre kommer vara kostnadsfritt tillgängliga fr.o.m. 2024.

[Du kan ännu så länge ladda ner standarderna härifrån.](#)

KFF-enkät

Det finns ett 60-tal kommuner med avtal med Lantmäteriet om kommunala förrättningsförberedelser (KFF). Avtalet innebär att kommunen gör mät- (och i vissa fall kart-) arbeten i statliga lantmäteriförrättningar. SKR har skickat ut en enkät till nuvarande och f.d. KFF-kommuner, totalt 72 kommuner, för att få en samlad bild av hur avtalet från 2017 och samarbetet med Lantmäteriet fungerar. Svarsfrekvensen är glädjande nog 95 % och svaren kommer nu att sammanställas och analyseras. Vi återkommer med resultaten.

Personalnytt

Det blir förändringar i ledningen för Lantmäteriet.

Som ny chef för VO Fastighetsbildning tillträder Arwid Dahlberg den 1 september. Arwid kommer närmast från Kronofogdemyndigheten och har dessförinnan arbetat på bl.a. IBM.

Nuvarande chefen för VO Geodata, Anders Sandin, slutar sin anställning på Lantmäteriet den 31 maj 2023.

Mötesplats Samhällsbyggnad 13-14 juni 2023

Välkommen till SKR:s konferens för dig som är chef eller arbetar strategiskt inom samhällsbyggnadsområdet. Årets tema är ”Det robusta samhället”. Mer information om konferensen finns [här](#).

Mer information och frågor

Marianne Leckström, marianne.leckstrom@skr.se; 070-958 78 74